

ВИМОГИ ДО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Лебедик Л. В.

докторка педагогічних наук, доцентка

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

Автор формулює вимоги до інструментарію інтерактивних технологій навчання, які використовуються для підготовки майбутніх соціальних працівників до інклюзивної освіти. Розглядаються етапи інтерактивних технологій навчання: початок і перебіг інтеракції, керування нею, підведення підсумків.

Ключові слова: *інклюзивна освіта, соціальна робота; майбутній соціальний працівник; технологія навчання; інтерактивні технології навчання.*

The author formulates requirements for the tools of interactive learning technologies used to prepare future social workers for inclusive education. The stages of interactive learning technologies are considered: the beginning and course of interaction, its management, summarizing.

Key words: *inclusive education, social work; future social worker; learning technology; interactive learning technologies.*

Сучасні завдання підготовки майбутніх соціальних працівників до інклюзивної освіти зазвичай вирішуються шляхом упровадження в освітній процес інтерактивних технологій. Тому означена проблема виходить на одне з перших місць у теорії педагогіки і практиці підготовки соціальних працівників [1–8 та ін.]. Оскільки інтерактивні технології є діалогічними за своєю суттю, їхнє застосування сприятиме розвитку навичок взаємодії, критичного мислення майбутніх соціальних працівників. Тому постає важливе практичне завдання узагальнення і структуризації інструментарію інтерактивних технологій навчання, адже вони мають великі можливості для підготовки майбутніх соціальних працівників до інклюзивної освіти.

Формами інтеракцій можуть бути відомі дискусійні технології – «дебати», «круглий стіл», «судове засідання», «форум», «засідання експертної групи», «симпозіум», «акваріум». Сформулюємо вимоги до інструментарію інтерактивних технологій навчання на всіх етапах освітнього процесу: початку й перебігу інтеракції, керування нею, підведенні підсумків.

Щодо створення тимчасових мікрогруп, то кількість учасників у них має становити 5–6 осіб, а тривалість їхнього існування переважно 5–6 хв. Мета цих груп – підготувати ґрунт для подальших етапів освітнього процесу, а завдання: підготовка спільної для студентської групи теми для обговорення; перегляд і нове формулювання її мети; вибір подальших дій, наприклад, інших варіантів теми для обговорення чи переходу до планування практичних завдань-проектів; проведення «мозкової атаки»; обмін ідеями, власним досвідом; формулювання проблем для подальшого навчального дослідження чи для загального обговорення, визначення кількості запрошених доповідачів-експертів; вияв розбіжностей і розходжень [5].

Суто тимчасовий характер мікрогруп майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи не вимагає якогось особливого підходу: групи комплектуються як згідно з їх розміщенням в аудиторії, так і за алфавітом, жеребкуванням тощо. Працюючи із тимчасовими мікрогрупами, педагог має тримати в полі зору три основні моменти: мету, час, результати роботи. Групи отримують від педагога ясні орієнтири щодо того, який результат очікується внаслідок обговорення. Педагог у кожній мікрогрупі сам призначає ведучого, а свого представника-доповідача, як правило, кожна група визначає сама. Представники створюють тимчасову експертну раду, яка обговорює всі пропозиції. Здебільшого перелік пропозицій чи основних ідей записується на дошці (інтерактивній), папері чи плівці кодоскопа [5].

У кожній мікрогрупі бакалаври соціальної роботи виконують певні ролі, відповідні функції. Ведучий організовує обговорення проблеми, залучає до цього інших членів групи. «Аналітики» ставлять запитання учасникам під час обговорення, піддають сумніву висловлені ідеї. «Протоколісти» фіксують усе, що стосується розв'язання проблеми; після завершення первинного обговорення вони мають виступити перед усією студентською групою і подати думку, позицію своєї мікрогрупи. «Спостерігачі» оцінюють участь кожного члена мікрогрупи на основі заданих педагогом критеріїв.

Алгоритм дії студентської групи за такого способу організації інтеракції є таким: формулювання проблеми; розбивка учасників на мікрогрупи, розподіл ролей у мікрогрупах, роз'яснення педагогом мети інтеракції та правил участі майбутніх соціальних працівників у інтеракції; обговорення проблеми в мікрогрупах; подання результатів обговорення всій студентській групі; продовження обговорення і підведення підсумків [5].

Початок інтеракції є надзвичайно важливим моментом у її проведенні. Важливою є навіть розміщення майбутніх соціальних працівників в аудиторії – потрібно сісти так, щоб кожний міг бачити обличчя співрозмовників. Найкращим є розміщення по колу. Серед прийомів початку інтеракції використовуються: викладення проблеми чи опис конкретного випадку; рольова гра; показ відеофільму чи кінофільму; показ матеріалу (об'єкта, ілюстративного матеріалу тощо); запрошення експертів; використання поточних новин; магнітофонні записи; стимульовальні запитання: не тільки «що?», «де?», «коли?», а й «що відбулося б, якби?» [4; 5; 8].

Управління інтеракцією полягає не в постійних директивних репліках чи викладенні власної позиції з кожного обговорюваного питання. Використовуються дивергентні запитання (на відміну від конвергентних), які не передбачають єдиної правильної відповіді, спонукають до пошуку, творчого мислення. Конвергентні запитання, замість того, щоб стимулювати обговорення, можуть гальмувати його, а мовчання педагога, пауза дає майбутнім фахівцям можливість подумати. Запитання в момент неясності, плутанини в основних поняттях чи фактичних даних можуть призвести до ще більшого замішання, тому в інтеракції важливі роз'яснювальні, інформативні (короткі) вислови педагога, парафраз (короткий переказ), який пояснює суть позиції майбутніх соціальних працівників. Він особливо ефективний тоді, коли думка сформульована не досить чітко. Ефективне проведення навчальних інтеракцій залежить від створення атмосфери

доброзичливості й уваги до кожного. Безумовним правилом є зацікавлене ставлення до майбутніх соціальних працівників, коли педагог вислуховує кожного з однаковою увагою і повагою як до особистості, так і до їхньої точки зору.

Однією із найскладніших проблем є реакція на помилки майбутніх соціальних працівників. Безумовне правило інтеракції – утримуватися від будь-яких похвал чи критики. Водночас педагог не має залишати без уваги нелогічність міркувань, явні протиріччя, необґрунтовані, нічим не аргументовані вислови. Необхідно тактовними репліками прояснити твердження чи наведені фактичні дані, підтримати висловлену думку, спонукаючи замислитись про логічний наслідок висловлених ідей. За тривалого обговорення ведеться проміжне підведення підсумків інтеракції – «протоколісти» підводять підсумки обговорення на поточний момент так, щоб учасники могли краще зорієнтуватися у подальшому обговоренні [5].

Підводячи підсумки обговорення, педагог здійснює: підсумок сказаного з основної теми; огляд застосованих в інтеракції даних соціальної роботи, фактичних відомостей; перегляд того, що вже обговорювалось, і питань, які будуть обговорюватися; аналіз перебігу обговорення. Вимогами до підведення підсумків є: стислість, змістовність, відображення всього спектру аргументованих думок. У кінці інтеракції загальний підсумок є не стільки і не тільки завершення роздумів над означеними проблемами, скільки орієнтир на подальші роздуми майбутніх соціальних працівників, можливий відправний момент для переходу до вивчення іншої теми.

Список використаних джерел

1. Богданова І. М. Використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх соціальних працівників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_4_8.
2. Журат Ю. В., Тернавська Т. А., Фесун Г. С., Канівець Т. М. Інтерактивні методи соціально-педагогічної роботи та ефективність їх використання в діяльності ЦСССДМ. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2020. № 3(36). С. 42–46.
3. Карпенко Н. А. Інтерактивні методи професійного розвитку менеджерів соціальної роботи. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К. : Логос, 2008. Т. 7. Вип. 15. С. 121–124.
4. Лебедик Л. В., Стрельников В. Ю., Стрельников М. В. Сучасні технології навчання і методики викладання дисциплін : Навчально-методичний посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2020. 303 с.
5. Лебедик Л., Стрельников В. Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4 (193). С. 49–53. URL : http://isp.poippo.pl.ua/article/view/212383/pdf_76.

6. Мельничук І. М. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2010. 326 с.

7. Михайленко О. В. Використання інтерактивних методів у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів. *Наукові праці. Педагогіка*. 2014. Вип. 239. Т. 251. С. 121–126.

8. V.Yu. Strelnikov, L.V. Lebedyk, T.V. Hura, S.I. Sysoieva, S.V. Stankevych, E.V. Shapovalova, O.Ye. Avilova. Leadership and social work in the environmental management system. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2021. № 11 (2). С. 349–351. URL: <https://www.ujecology.com/articles/leadership-and-social-work-in-the-environmental-management-system.pdf>.